

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת תולדות

תכלית הקשיים - הכרה מוחשית בה'

א' - ויזעקו אל ה' - 1 | ב' - זעקה בעת צרה - 4 | ג' - זעקה מתוך האושר - 6

באי אלו מילי דחסידותא או הנהגות של קדושה שלא נודעו לנו?

"לא", ענתה האשה, "הוא היה יהודי פשוט".

"לא יתכן" ענו השואלים. "האם לא תוכלי לספר לנו על הנהגה מיוחדת אחת שהיתה לו?"

האשה ניסתה להיזכר, אך לא העלתה בזיכרונה שום דבר מיוחד במינו. אך לבסוף היא כן נזכרה במשהו. היא סיפרה שהיתה תפילה מסוימת שאותה נהג בעלה לומר: "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות". היא זוכרת כיצד הוא היה חוזר שוב ושוב על מילים אלו, ובכל פעם שהוא אמר אותם, כך גברה התלהבותו. בשלב מסוים הוא החל לומר אותם בבכיות ובזעקות, ושפך דמעות כמים, בתחינה לה' שיזכה לבנים טובים. תפילתו נמשכה עוד ועוד ועמה גברה התלהבותו, עד שבשלב מסוים החל לדפוק את ראשו בקיר, תוך כדי שהוא מתחנן אל ה' בקול זעקה ובכי. לעתים הדפיקות בקיר נמשכו עוד ועוד, עד שהוא היה מאבד את הכרתו. "אני זוכרת שלפעמים הוא היה מתעלף", אמרה האשה.

יתכן אם כן שיצחק ורבקה, בעודם שופכים את ליבם איש איש בפינתו, גם כן התעלפו מרוב מאמץ בתפילתם. איני יודע מה בדיוק היה שם, אבל אין ספק שהם הפצירו והתחננו וזעקו. הם בוודאי הרטיבו את קרקע האהל שלהם בדמעותיהם.

א' - ויזעקו אל ה'

כל אחד בפינתו

כולנו יודעים כיצד יצחק ורבקה התפללו אל ה' לפרי בטן במשך עשרים שנה. "וַיִּעֲתָר יִצְחָק לַה'" (בראשית כה, כא) - פירוש, הוא התפלל בחוזקה, בלי להרפות; והוא עשה זאת "לְלִנְכַח אֲנֶשְׁתּוֹ" - כל אחד מהם עמד בפינה אחרת, ושניהם שפכו את ליבם אל ה' וקרעו שערי שמים בתפילתם.

אנחנו משתמשים במונח 'תפילה', אבל האמת היא, שהאופן שבו המושג 'תפילה' נתפס אצלנו, אינו אלא קליפה חלולה של התפילה כפי שהיא אמורה להיות. האם אתם סבורים שהם עמדו בפינה ואמרו תפילה פורמלית כלשהי? אולי הם מצאו איזה 'יהי רצון' בסידור, ובכך הסתיים העניין? לא ולא! לא כך הם התפללו. הם זעקו מקירות ליבם. אין לי את היכולת לתאר מה התרחש שם, אבל אין ספק שהיה זה מחזה מעורר רחמים.

תפילה קורעת-לב

סיפרתי לכם פעם את הסיפור אודות הצדיק רבי דוד מלעלוב זיע"א מגליציה; אמרו עליו שהוא היה 'קדוש מרחם', היינו שהוא נולד צדיק. מה בדיוק זה אומר - זאת לא אדע לומר לכם, אבל בוודאי היה בו משהו מיוחד במינו. מספרים, שפעם נשאלה אמו של רבי דוד: "כיצד זה זכית לבן שנולד צדיק? היתכן שבעלך (שבאותה שעה כבר לא היה בין החיים) נהג

מפני מה?

והנה, אילו אנחנו היינו שם, אין ספק שליבנו היה נמס מרוב רחמים על שני האנשים הגדולים הללו. אילו הדבר היה תלוי בנו, בוודאי היינו נכנעים להפצרותיהם ונענים על אתר לבקשתם. אבל הקב"ה לא עשה כן. הוא שמע את תפילותיהם, אך לא נענה להם. וכך נשאו יצחק ורבקה את סבל העקרות במשך עשרים שנה. עשרים שנה! זה הרבה זמן.

חייבת להיות כאן תוכנית כלשהי, כי לא יתכן שדבר כזה נעשה במקרה. גם בחיינו הפרטיים יש תוכנית ותכלית, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר באבות ואמהות, ובמעשים המסופרים בתורה, שלכל דבר ישנה סיבה. מוטל עלינו אפוא ללמוד את הסיפורים הללו ולהבין את היסודות שהם נועדו ללמדנו.

ואכן, כך שואלת הגמרא (יבמות סד,א): "מפני מה היו אבותינו עקורים?" מדוע דחק אותם השי"ת בצער הזה במשך זמן רב כל כך?

התאוה הגדולה

מורי ורבותי! אלו מבינכם שטרם זכו לפרי בטן ועדיין ממתנים שתפילתם תיענה - הסכיתו ושמעו. ולא רק הם, אלא כל מי שמתמודד עם קושי מכל סוג שהוא - שימו לב לדברים והבינו את גודל ההזדמנות שניתנה לכם.

מדוע מנע השי"ת מיצחק ורבקה פרי בטן? "מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים". אלו המבקשים ודורשים את הצדקות - הקב"ה חפץ לשמוע את תפילתם. לא רק שהוא חפץ בכך, אלא שהוא **מתאוה** לכך; הקב"ה משתוקק לשמוע אותם מתפללים.

ולא בגלל שהוא זקוק לזה. כפי שכבר הוסבר בעבר, התפילות שלנו נצרכות עבור השי"ת, כמו שתפילות של חיידקים נצרכות עבורנו. נתאר לעצמנו שכל החיידקים שעל גבי השטיח הפרוס כאן יתחילו להתפלל אלינו; מיליוני, מיליארדי חיידקים כורעים ומשתחווים בפנינו - איך היינו מתייחסים לזה? זה לא היה נחשב בעינינו אפילו כקליפת השום. צריך לדעת שבאופן יחסי, תפילות החיידקים נושאות יותר משמעות עבורנו מאשר התפילות שלנו עבור ה'. הוא

אינו זקוק לתפילותינו כלל וכלל - ובכל זאת הוא מתאוה להם. מדוע? כי זה לטובתנו.

בין אדם לסנאי

לטובתנו?! איזו תועלת אנו מפיקים מכך שאנחנו מתפללים במשך עשרים שנה, יום אחרי יום, שנה אחרי שנה, ותפילותינו אינן נענות?

התשובה היא שהקב"ה רוצה להעניק לנו את כל בחינות השלימות. זוהי תכלית החיים! הגענו לכאן כדי לקנות את תכלית השלימות. איננו סנאים שחיים חיים חסרי תועלת. האמת היא, שעלי לבקש מחילה מהסנאים, כי הם מביאים לעולם תועלת מרובה. בני אדם עשויים לבזבז את חייהם, אבל לא כן הסנאים; חייהם הם מלאי תכלית. כך זה בכל דבר שהם עושים - כשהסנאים עסוקים בלהטמין אגוזי-אלון באדמה, הם אמנם סבורים שהם מכינים לעצמם מזון לאביב הקרוב, אבל למעשה הם נוטעים עצי אלון נוספים. סנאים רבים אינם זוכים להנות מהאגוזים שהטמינו, אבל העצים מתחילים לצמוח. בעלי החיים חיים חיי תועלת, ועוסקים בקיום תוכניתו של הקב"ה.

אלא שלאחר שהם סיימו לקיים את תפקידם עלי אדמות - לא נשאר מהם זכר. אבל אנחנו איננו יכולים לחיות את חיינו סתם כך ואז לרדת לתהום הנשייה כמו בעלי חיים. הגענו לעולם כדי לקנות שלימות, כל מיני שלימויות, שלימות שתלווה אותנו לנצח נצחים. ואחד ממיני השלימות הגדולים ביותר, ולמעשה החשוב מכל, הוא, ההכרה החושית בהשי"ת. "רְאֵשִׁית חֶכְמָה יִרְאֵת ה'" (תהילים קיא, י) - יראת ה' היא החכמה העליונה ביותר שיכול האדם לקנות בזה העולם.

יראת ה' - ההגדרה

והנה, קיימת תפיסה שגויה בכל הנושא הזה, כי 'יראת ה'' אין פירושו להיות יהודי חרדי. אדם יכול לדקדק בקלה כבחמורה, ועם זאת עדיין אין לו יראת ה'. כבר הסברנו לא אחת שהפירוש של 'יראה' היא 'הכרה חושית', כלומר להרגיש את מציאותו של הקב"ה.

אין הכוונה למס שפתיים: 'אני יודע שיש בורא לעולם' - שכן אלו אינם אלא מילים בעלמא. נכון שגם זה טוב, אבל המרחק בין זה לבין הקנין האמיתי

ומצוות, מכל מקום השפעתם על שכלנו היא קלושה ביותר. הקב"ה נמצא בסידור ובחומש, ושמה הוא נשאר; אבל שהוא יחדור אלינו לראש? זה כבר לא כל כך. אבל כאשר מתחדש איזה אירוע שלוחץ עלינו, שגורם לנו להרגיש שחסר לנו, אזי תגובתנו היא יותר אמיתית ומקורית - אנחנו פונים אל הקב"ה בכנות, שכמותה איננו מבטאים בימים שבשגרה. או אז, התועלת שאנו מפיקים, הוי אומר תוספת ההכרה החושית בקב"ה שאנחנו משיגים על ידי תפילותינו, היא היא העושר הגדול ביותר עבורנו.

גדלות מתוך הדחק

וזו הסיבה שלפעמים הקב"ה ממשיך לדחוק את האדם, ולא משנה כמה הוא סובל מכך - לעתים אפילו עשרים שנה! - כי שלימות ההכרה המוחשית בה' שבאה כתוצאה משברון ליבו של אדם המשתוקק לדבר מה בכל ליבו, ומתוך כך פונה אל האחד והיחיד שבאמת יכול לעזור לו - היא שלימות שאין מה שישווה לה.

וגם אם ההכרה הזו היא הדבר האחרון שהאדם עושה עלי אדמות, הרי שחיינו היו חיי הצלחה. זהו הביאור בדברי הגמרא הידועים (ברכות י, ב): "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" - אין זה רק משום שאולי הקב"ה יציל אותנו; גם זה, אבל עצם הקריאה אל ה' - היא היא הצלחתו של האדם! לדוגמא, יהודי שנמצא ל"ע בסכנת חיים, ויתכן מאוד שבעוד רגע קט הוא כבר לא יהיה כאן, וכעת, בפעם הראשונה בחייו, הוא שופך את ליבו אל אביו שבשמים - עליו לדעת כי שום דבר רע אינו מתרחש לו כעת. יהיה ההמשך אשר יהיה, כך או כך, אין כל הבדל, שכן הוא השיג את תכליתו בחיים!

תכלית החיים אינה להמשיך לחיות! השלימות שמשיג האדם כאשר הוא מנצל את הצרה שהתרגשה עליו - הוא אינו סובל כמו עץ ואבן, אלא הוא מגיב; הוא מגיב עם אמונה, והוא מרבה בתפילה ובתחנונים, שוב ושוב ושוב, ופותח את מעיינות דמעותיו, או אז ידע האיש הזה כי הוא הפיק מחייו את המירב.

של הכרה חושית בה' הוא גדול עד מאוד; יש בכך הצהרת אמונים לאידיאל מסוים, אבל זו אינה יראה. למעשה זוהי פיסת מידע המונחת אי שם בבוידעם. אמנם אם נשאל את האיש הזה, הוא יוריד אותה משם, ינער אותה מהאבק שהצטבר עליה, ויכריז: "כן, בוודאי. אני מאמין!" - אבל הידיעה הזו אינה מתפקדת ונוטלת חלק בחיי היום יום שלו. יראת ה' פירושה להרגיש שה' נמצא ממש כאן, להרגיש בחוש שעומדים לפניו יתברך. תמיד!

זוהי הצלחתו הגדולה של האדם בעולם הזה! ואם כבר הגעת לגיל שבו שערותיך מתחילים להלבין, ואתה כבר שוקל לעבור להתגורר בבית אבות - או שילדיך שוקלים להעביר אותך לשם - אם עד אז תזכה לקנות איזו שהיא מידה של יראת ה' אמיתית - אתה מרגיש את הקב"ה כפי שאתה מרגיש בן אדם - דע לך שחיך היו עם תכלית. חיית חיי הצלחה!

למרבה הצער, לא מדברים מספיק על הנושא הזה. גם בעולם התורה, קיימים כל מיני הצלחות שעליהם מדברים, אבל קשה למצוא מי שיעסוק בחשוב מבין כל הקניינים, היינו הכרה חושית בה'. וזו טרגדיה, כי כדי לקנות את המבט של יראת ה' נדרשת עבודת חיים, נדרשים חיים שלמים של התרגלות, ורובם של בני אדם מתגלגלים להם לאורך מסלול החיים, מבלי לנסות אפילו להפוך ליראי שמים.

המטרה האמיתית

כעת אתם יודעים מדוע לפעמים הקב"ה מביא עלינו יסורים. כי מתי האדם מרגיש את השי"ת? כשהוא זקוק לו.

אתם שומעים כעת את התועלת האמיתית של התפילה עבור האדם. עד היום חשבתם שהמטרה היא שתפילתנו תיענה, נכון? אך לא, לא זוהי המטרה העיקרית של התפילה. נכון שזה חשוב; אין ספק שכולנו רוצים שהשי"ת ישמע שוועתנו בקוראינו אליו. אך המטרה העיקרית של זעקתנו אליו היא, שהאדם יגיע להכרה שהקב"ה קיים! שמעתם את החידוש הזה? המטרה העיקרית של התפילה היא, לגרום לאדם להגיע להכרה מוחשית יותר בקב"ה.

כי כאשר אנחנו חיים את חיי השגרה הרגילים, גם אם אנחנו חיים על פי עקרונות התורה, עם תורה

ב' - זעקה בעת צרה

הרביה של הרב

כאשר הייתי נער צעיר בעיר בולטימור היה לי רביה, שהיה חסיד ליובאוויטש [הרב אברהם אליהו אקסלרוד ז"ל]. הוא היה 'ליובאוויטשער' אותנטי - הוא הגיע מהעיר ליובאוויטש ולמד במשך שש עשרה שנה בישיבה שפעלה בעיר, ונשלחתי ללמוד אצלו. החיידר אמור היה לשלם לו, אבל לבסוף לא היה להם תקציב לכך, והורי היו עניינים מרודים, כך שלא היתה להם אפשרות לשלם לו ולו אגורה שחוקה. וכך, למרות שידע כי הוא אינו עתיד לקבל תשלום על הלימוד הזה, הוא למד איתי במשך שנה שלימה. הוא למד איתי את מסכת כתובות כולה, ללא כל תמורה, ואף ערכנו סיום בבית הכנסת "נוסח האר"י" שבעיר - רק אני והוא, יחד עם מתפללי בית הכנסת. הוא היה הרביה שלי, ואני חש כלפיו חיבה רבה.

והנה, מפעם לפעם הרביה היה מספר לי סיפורים, ואחד הסיפורים שסיפר היה אודות חסיד שבא לפני רבו, וקבל בפניו על הצרות והקשיים הרבים שפוקדים אותו. "רביה", אמר האיש, "אילו לא הייתי נאלץ להתעסק עם בני החולה, ואילו הייתי מתפרנס ברווח, הייתי יכול לשבת כל היום בבית הכנסת ולעסוק בתורה ובעבודת ה'. לא הייתי נאלץ לכלות את חיי בטורח הפרנסה ובהתעסקות עם הצרות הרבות הפוקדות אותי". הוא רצה שהרביה יברך אותו.

ומה אמר לו הרביה? "מנין לך שהקב"ה חפץ בתורה שלך? אולי הוא חפץ ביסורים שלך?"

פירוש לסיפור

כאן מסתיים הסיפור, לפחות כפי שהוא סופר לי, אך כבר כנער צעיר הבנתי שהסיפור הזה זקוק לפירוש. כי במבט ראשון הדברים נשמעים מפתיעים - לומר שהקב"ה חפץ ביסורים שלנו?! הלא אנחנו יודעים שזה לא נכון, כי רוב רובם של חיינו מלאים באושר. השי"ת מנעים את זמנינו - אי אפשר להתכחש לכך. כאשר אנחנו נוגסים בפרוסת לחם - זה טעים; אנחנו נהנים מזה. בל נתבייש להודות בכך - אנחנו מתענגים על האוכל שלנו. מתענגים מהאוכל?! אולי אתם לא הייתם אומרים דבר כזה,

אבל אני כן אומר את זה. כי זה נכון. אנחנו נהנים לאכול! ומי ברא את התענוג הזה? בורא העולם! הוא זה שנתן לך מזון טעים כל כך, ואתה נהנה מזה עד למאוד!

אנחנו נהנים ללכת ולראות ולדבר ולנשום. נהנים לישון ולראות את השמש. החיים הם תענוג! אתה בריא? כל מערכות גופך מתפקדות כראוי, פחות או יותר? אם משהו יעצור אותך ברחוב וישאל אותך: "ר' פלוני, כואב לך הראש?" לא. "כואבות לך העיניים?" לא. "כואבות לך השיניים?" לא. "כואב לך הגרון?" לא. "כואבות לך האוזניים?" לא. "כואב לך הבטן?" לא. "שום דבר לא כואב לך?" לא. אז למה אתה עם פרצוף כל כך עגמומי? אתה צריך לחייך! אם אתה יושב פה כעת - סימן שאתה חי, אתה נושם, וזו כבר שמחה גדולה.

רובכם נשואים; נישואין זה שמחה. פחות או יותר. לרובכם יש ילדים. ילדים הם שמחה. לא נראה לי שאי מי מכם הוא חסר בית. כולכם תחזרו לביתכם, לא לספסל בפארק; אתם תלכו לבית מחומם, שבו כנראה יש מיטה וכרית ושמיכה חמה. אנחנו חיים חיי אושר. צריך להודות בכך. באופן כללי, חיינו מלאים בימים טובים.

ויש גם קשיים

אבל מצד שני כולנו יודעים שלכל אחד יש קשיים ולחצים; הקב"ה מביא על כל אחד ואחד מצבי לחץ - מי פחות ומי יותר. מי אינו חווה זמנים שבהם הוא מרגיש שהוא נופל? לכל אחד יש קשיים - איני רוצה לומר 'צרות', כי אלו הן אינן צרות - אבל מי אינו חש בחייו, לפחות מפעם לפעם, אתגרים וקשיים שלוחצים אותו?

ואנשים לא יודעים מה לעשות עם זה. "מה הקב"ה רוצה ממני? האם כדאי שאבדוק את התפילין והמזוזות? או שמא עלי לתת יותר צדקה?"

ואכן - אין סיבה לא לעשות את כל הדברים הטובים הנ"ל. בוודאי שכל אלו הם דברים טובים, והם רצויים בעיני ה'. אבל מבין כל אותם דברים, בעיקר הוא רוצה שהאדם יזעק אליו בכל ליבו! ולא רק פעם אחת! צריך לשפוך את הלב נוכח פני ה' שוב ושוב - וכמו שכתוב אצל יצחק "וַיִּעֲתָר", שפירושו ללא

המטרה שלשמה ניתנו. מי שמגיב לקשיים וללחצים בזעקה לה', אזי גם אם הוא לא עשה דבר מלבד זאת, והוא טרם השיג את המדרגות הרמות בתורה שלהן הוא שואף; הוא עוד לא הפך להיות גדול בישראל - אבל באפשרותו להפוך לאהוב בעיני ה', יותר מגאונים גדולים ביותר. כי מי שמפנה את מחשבותיו להשי"ת - זה מה שהופך אותו לאהוב בעיני ה'!

זה מה שהרב'ה אמר לאותו חסיד: "אתה טועה טעות חמורה", הוא אמר. " וכי הוא זקוק לעבודה כזו או אחרת ממך? הוא רוצה את הקשיים שלך. הוא רוצה לעשות ממך משהו; ובשעת צרה וקושי, האדם משיג דברים שאותם הוא לא יכול היה להשיג באמצעות תורה ומצוות". זהו הפירוש של הסיפור, שהקניינים הגדולים ביותר של האדם, באים אליו מפעם לפעם על כנפי האתגרים, על כנפי הזעקה אל ה' בתוך כל הצרות.

לנצל את הקשיים

ולכן, יהודי שעומד בפני איום של צרה מכל סוג שהוא - פשיטת רגל, מחלה, או סכנה מכל סוג שהוא, עליו להבין שזה נשלח אליו משמים כדי לעורר אותו להשיג גדלות. אבל זה נכון לא רק לסכנות וצרות גדולות, כי מי שמבין את תפקידו בעולם יודע שצריך לנצל **כל** מצב של לחץ, **מכל** סוג שהוא. אז אם אתה יושב אצל רופא השיניים ומרגיש כיצד הוא קודח עמוק עמוק אל תוך שיניך, במקום לחוש יגון חסר תועלת, באפשרותך לזעוק אל ה'. גם אם אינך יכול לפתוח את הפה, יש מושג של תפילה במחשבה, וכמו שאומר דוד המלך לה': "בִּינָה הִגִּינִי" (תהילים ה, ב) - הבן את מחשבותי. לעתים אדם הוא מדי חולה בשביל להתפלל, ואז עליו להתפלל במחשבותיו.

אפשר לבקש מה' במחשבה שהטיפול לא יכאב כל כך. צריך להתפלל שרופא השיניים יצליח במשימתו, ושלא יזיק לשן הסמוכה. קורה והרופא מקלקל את השן הסמוכה; כעת אתה מבין מדוע בפעם הקודמת הרופא אמר שיש לחזור לביקור נוסף... שתי השיניים הסמוכות לשן המטופלת עלולות להיפגע במהלך הניסיון להציל את השן הנוכחית - כך שיש הרבה על מה להתפלל, הרבה על מה לזעוק, כשיושבים אצל רופא השיניים.

הפסקה וללא מעצור - וזו ההצלחה שלה מצפה הקב"ה ממך.

ואם כתוצאה מהתפילה הוא ימלא את מבוקשך ויושיע אותך מהצרה שבה אתה נמצא, ומכאן והלאה תחיה בשלום ובשלווה, אל תחשוב שזו היתה התכלית - שהקב"ה ברא אותך כדי שתחיה בהצלחה ובאושר. לא. התכלית כבר הושגה כאשר היית נתון בתוך הצרה והגבת בכך שקראת אליו. זו היתה הצלחתך.

הכתובת הלא נכונה

יהודי שפוקדים אותו יסורים ל"ע - בין אם מדובר ביסורים גדולים או ביסורים קטנים - צריך להבין שעומד לפניו פרק חיים עשיר בהזדמנויות: לזעוק אל ה'. אלא שכמובן צריך לדעת לאיזה כתובת לפנות. מי שמחתיים עצומה ולבסוף שולח אותה לכתובת הלא נכונה, אל לו לצפות לקבל איזה שהוא סיוע. אם הוא יוציא את תסכולו על רעייתו ויזעיף לה פנים, הרי שהוא שלח את העצומה לכתובת הלא נכונה.

מי שזועק לאנשים הלא נכונים - מבזבז את מאמציו. במיוחד אם אתה משלם לאדם, אדם גלוי ראש, כדי שיקשיב לבעיות שלך - זה בוודאי הכתובת הלא נכונה, וזה רק יכניס אותך לעוד ועוד צרות. הדברים ידועים ומפורסמים. שוחחתי פעם עם מישהו שכבר עשרים וחמש שנה מבקר אצל פסיכולוג פעמיים בשבוע.

"האם הוא פתר את הבעיות שלך?" שאלתי.

"לא", הוא מספר.

"מדוע אם כן אתה ממשיך ללכת אליו?" שאלתי [הוא ממשיך ללכת עד היום]. ומה הוא עונה? "הוא עוזר לי להבין טוב יותר את הבעיות שלי". שמעתם? אחרי עשרים וחמש שנה, הוא ממשיך להבין טוב יותר את בעיותיו. זו דוגמה לאדם שפונה לכתובת לא נכונה.

הכתובת הנכונה לאהבה

לעומת זאת, כשיהודי לומד כיצד להתלונן, כיצד לזעוק לעזרה, והוא יודע שהכתובת הנכונה היא הקב"ה, או אז הוא עושה שימוש בצרותיו בדיוק למען

צרות פז

כאשר האדם מרגיש לחץ מכל סוג שהוא - לדוגמא, הוא מרגיש שגיל השיבה מגיע מהר מן המצופה. הוא חש שהוא כבר לא מוצלח כפי שהיה בעבר - מבחינת יכולות, ומבחינת מראה חיצוני. לעתים ישנם אף צרות קשות יותר - מחלות ועניות, חס ושלום, בעיות עם הילדים או עם בן הזוג - דעו לכם שזוהי הזדמנות פז. בדיוק ההפך מכפי שסברת! אתה היית בטוח שמדובר בתקופה האפלה ביותר בחייך, אבל ההפך הוא הנכון - זוהי התקופה המאירה ביותר בחייך.

אלא שצריך לחטוף את ההזדמנות; יהודי שחווה כאב ושוכח מהעבודה הזו, מחמיץ את ההזדמנות להשיג את המטרה היקרה ביותר של היסורים. אל לו ליפול לזרועות היאוש; צריך להגיב! צריך להתנשא לנוכח ההזדמנות הזו, ולזעוק אל ה'! ולא רק פעם אחת, אלא שוב ושוב; להקדיש ימים, שבועות, שנים - ולא להתיימש בשום פנים ואופן! האדם צריך למצות את כוחותיו עד תום, וזה מה שיהפוך את זמן הנפילה לזמן המוצלח ביותר! וגם אם תמשיך ליפול ח"ו, הרי שכבר הצלחת יותר מאשר כל התרחשות אחרת בחייך. כי יהיה מה שיהיה, התוצאה תהיה טובה, כי אין תוצאה טובה יותר מאשר קניית ה"ראשית דעת" - העליונה מבין כל סוגי החכמות והתבונות.

לכבות שבורים ומוצלחים

מי שיקח את ליבו השבור - או השבור-למחצה - ויזעק אל ה', הרי שזוהי הצלחתו בחיים. יהיה מה שיהיה, הוא חי עבור תכלית, כי הוא השיג הכרה חושית בהשי"ת. הוא האיש המוצלח; לא זה שיושב לו בפנטהאוז וסופר את הדיבידנדים שנוחתים מדי בוקר בתיבת הדואר שלו. האיש הזה אינו מתפלל ואינו מבקש מה' הוא חי בתרדמת, הוא מסומם מרוב הצלחה. ואילו אתה, אתה נכנס אל תוך דירתך הדלה, כשבכיסך אין ולו אגורה שחוקה אחת, ואתה זועק אל ה' שיעזור לך לשלם את דמי השכירות ואת חשבון החשמל; אה! זוהי ההצלחה בחיים! אתה חי למען מטרה!

וככל שתשקיע יותר בתפילותיך, אם אתה קורא בקול חנוק מדמעות, קול מלא בכאב, זהו קול אמיתי יותר מאשר סתם קול שמח שיושב בבית הכנסת ושר "הללוי-ה". לשיר בקול שמחה ותודה זה דבר טוב מאוד, אבל קול שמגיע מתוך צורך ולחץ, קול נואש שזועק אל ה' מתוך הדחק - זהו אדם שחי חיי הצלחה.

ג' - זעקה מתוך האושר

הנופל הזועק

וכעת עלינו להוסיף נספח חשוב לנושא הזה. עד כה הסברנו כיצד אדם שמרגיש שהוא נופל, שמרגיש כפוף מרוב צרות, צריך לנצל את ההזדמנות שניתנה לו כדי לזעוק אל ה' מתוך הדחק והלחץ. אולם כעת נוסיף נקודה חשובה, והיא, שלמעשה אנחנו תמיד נופלים; אנחנו נמצאים תמיד במצב של צרה וצוקה, ולכן תמיד עלינו לזעוק אל ה' ולבקש את עזרתו.

זהו שאומר הפסוק: "סֹמְךָ ה' לְכָל הַנְּפֹלִים וְזֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים" (תהילים קמה, יד). ישנם שני ביאורים לפסוק, ושניהם אמת. הביאור הראשון הוא מה שלמדנו עד כה, שיהודי שמרגיש שהוא נופל, שחווה יסורים מכל סוג שהוא ח"ו, עליו לזעוק אל השי"ת ולבקש את עזרתו. ומלבד דרכי ההשתדלות שהוא עוסק בהם - ועליו לעסוק בהם! - כדי לסייע לעצמו, אל לו לשכוח שהתוצאה החשובה ביותר של צערו היא, שהוא יפנה אל בוראו ויזעק אליו. כי רק הוא יכול להקל את נפילתך. רק הוא יכול להרים אותך בחזרה. ולכן, רק אליו צריכים אנו לזעוק.

אם אתה מרגיש שאתה נופל, אתה מרגיש כפוף, קרא אל ה' והתפלל אליו! וזה לבד הוא הצלחתך! המטרה הראשית שמחמתה באו עליך היסורים הללו היא, להפיק ממך תפילה אל בוראך, ואת ההכרה החושית בה' שתשיג בעטייה.

נפילות מסוג אחר

אבל יש פה בפסוק רעיון נוסף, משהו שונה לחלוטין, שגם הוא נכלל במשמעותן של מילים אלו. "סֹמְךָ ה' לְכָל הַנְּפֹלִים" - היינו כל אלו **שאמורים היו** ליפול והם אינם נופלים - עליהם לדעת כי ה' הוא זה

נפחו את נשמתם ברעב, אבל אנחנו ניצלנו. איזה דבר גדול! "ברעב זנתנו" - האכלת אותנו בשנות הרעב! אבל מה מיוחד כל כך בכך ש"ובשבע כלכלתנו" - שבזמנים של שפע, ה' נתן לנו שפע? הלא לכולם יש הרבה מה לאכול. החנויות מלאות במזון; יוצאים לשדרה ורואים כיצד החנויות פוקעות מרוב סחורה טובה. מאפיות, קצביות, חנויות דגים, דוכני פירות וירקות, חנויות ממתקים, כל מה שהאדם חפץ - מוכן ומזומן לו. מה מיוחד אפוא בכך שהקב"ה מכלכל אתנו בזמן של שובע?

מזווה מלא-חסר

התשובה היא, שלמעשה, זמני השובע אינם זמנים של שובע. אין לנו כלום! "בשבע כלכלתנו" פירושו שבזמנים של שובע אנחנו רעבים בדיוק כמו בזמנים של רעב, אלא שהקב"ה בא וזן אותנו. בדיוק כפי שבשנות בצורת אנחנו נמצאים בסכנת גוויעה, הרי שבזמנים של שפע, המצב הוא בלתי יציב באותה מידה. אמנם השדות מלאות בתבואה ובתי האוצר מתפקעים מרוב דגן - אבל אין זה משנה כלל וכלל. האמת היא שאנחנו נופלים, ורק ידו של הקב"ה היא זו שמרימה אותנו.

וזאת אומרת שעלינו לזעוק אל ה' בזמנים הטובים לא פחות מכפי שאנחנו זועקים אליו בזמנים של קושי. לאחר שסיימנו סעודה דשנה, מה אנחנו עושים מיד? מתפללים לה' שיזמן לנו את הארוחה הבאה, ומבקשים: "ונא אל תצריכנו ה' אלקינו לא לידי מתנת בשר ודם".

איזה דבר נפלא! "ריבונו של עולם, אנא עזור שתהיה לי מחר ארוחת בוקר!" מה זאת אומרת "שתהיה לך ארוחת בוקר"? הלא המקרר שלך עמוס בכל טוב! וכך גם המקפיא. אני מכיר יהודי עשיר שיש לו שני מקפיאים, ושניהם מלאים תמיד.

אך לא - אין לך שום מקרר. אין לך מקפיא. אין לך כלום. אתה נופל, אלא שהקב"ה סומך אותך. כולנו נמצאים בסכנה שמא לא תהיה לנו את הארוחה הבאה, לולא רחמיו יתברך. זהו הביאור ב"ובשבע כלכלתנו" - ריבונו של עולם, אנחנו יודעים שאתה נתת לנו הכל. בלעדיך היינו קבצנים המסתובבים ברחובות ומחטטים בפחי האשפה. ולכן אנחנו קוראים

שמונע מהם ליפול. "וְזִזְקֶךָ לְכֹל הַכְּפוּפִים" - וכל אלו שאמורים להיות כפופים, עליהם לדעת שהסיבה היחידה שהם עומדים זקוף, היא משום שהקב"ה הוא זה שזקף אותם. אדם שהולך ברחוב עם גב בריא וזקוף, למעשה הוא אדם כפוף, כמו אדם זקן שהולך בקומה כפופה. רק השי"ת הוא זה ששומר עליך בזקיפותך. מדוע באמת שעמד השדרה שלך יעמוד זקוף? מדוע שלא יהיה כפוף? רק משום שה' מיישר אותו.

אתה אדם מצליח?! עליך לדעת שלמעשה אתה עני מרוד. אתה איש עשיר שיושב מאחורי שולחן כתיבה ומחלק הוראות? במציאות, אתה מסתובב ברחובות עם עגלת קניות מאולתרת ואוסף בקבוקי פלסטיק מתוך פחי האשפה. ההבדל היחיד בינכם הוא, שהקב"ה דואג שלא תגיע לשם.

בעבר, בקהילה הראשונה שבה שימשתי כרב, היה יהודי עני ואביון, כמעט קבצן. מספר שנים קודם לכן הוא היה אדם עשיר, ולא סתם עשיר, אלא כזה שעורך נסיעות תכופות אל מעבר לים - דבר שהיה מאוד יוצא דופן באותם הימים. וברגע אחד הוא איבד את הכל.

אני הכרתי אותו לאחר שירד מנכסיו, ולא יכולתי להאמין למה ששמעו אוזני. ניסיתי לדמיין כיצד היה נראה מר פלוני בהיותו מנהל מוצלח ועתיר נכסים. האם מישהו היה מאמין שיום יבוא והוא יפול לשפל המדרגה שבה הוא נמצא כעת? ההבדל היחיד הוא - ה'!

כלכלת שובע

הבה נקדיש מספר דקות על מנת ללמוד את הנושא הזה. ישנן מילים שאותן אנחנו אומרים בתפילת השבת - איני יודע האם גם אצלכם, בני הקהילה הסורית, נוהגים לומר אותן, אבל אצלנו נוהגים לומר: "ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו".

אבי מורי ז"ל, נוהג היה לבאר את נוסח התפילה הזו כך - ויהיו הדברים לזכותו: את החלק הראשון אנחנו מבינים: "ברעב זנתנו" - היו זמנים בהם נפלנו, ושכבנו על הקרקע ללא כח, ואתה באת והצלת אותנו - הרמת אותנו, האכלת אותנו, ריפאת אותנו וכו'. לא היה מה לאכול, ובכל זאת שרדנו. אנשים מכל עבר

לעולם! על האדם להתפלל תמיד לקב"ה שהוא ישאר בריא, גם בשעה שהוא בריא כשור.

דעו לכם שזוהי עצה טובה ביותר, וראוי היה שאגבה מכם דמי כניסה היום בגינה. אילו באתם לכל השיעורים עד כה רק כדי לשמוע דבר זה, שווה היה לבא: העבודה של להתפלל לקב"ה על ענין - בשעה שהוא קיים אצלנו. כאמור, מדובר באדם שאין לו שום תחושה מוקדמת או חשד כלשהו למחלה שמתרגשת ובאה עליו ל"ע, או לכל צרה אחרת. נכון לעכשיו, ההצלחה מאירה לו פנים, ונראה כי הוא ימשיך להנות מבריאות איתנה עד סוף ימיו. זהו בדיוק הזמן לבקש מהקב"ה רפואה שלמה! ולא בגלל שאולי, יום אחד, מזלו עלול להתהפך והוא יחלה ל"ע. לא! זה הרבה יותר גרוע מכך! זה בגלל שכבר כעת הוא עומד על שפת הצוק! הוא נופל! אלא שהקב"ה סומך אותו.

להתפלל על השפיות

אפילו על השפיות צריך להתחנן, להתפלל ולזעוק. שמא תאמר: "אני הרי אדם נורמלי ושפוי - כך נולדתי, וכך זה מוכרח להיות". אך זו טעות - שום דבר אינו מוכרח להיות. הבט על בית החולים 'דאונסטייט'; זהו בנין גבוה שניתן לראותו בכל רחבי ברוקלין, ויש הרבה אנשים חכמים שכלואים שם. גם הם חשבו שהם חכמים; אז כיצד אתה זכית להסתובב בחופשיות?

הסיבה שאינך כלוא חלילה במוסד לחולי נפש, ואינך משתולל ודופק את ראשך על קירותיו המרופדים של התא הוא, שהקב"ה סומך אותך. הלא ברגע אחד אתה יכול להיות מטורף חסר-דעת ח"ו. הסיבה שאתה נמצא בצד הזה של המוסד הוא משום שבכל רגע ורגע הקב"ה מעניק לך דעת.

מי יודע מה גורם לאי-שפיות? הלא בכדי שהמוח יתפקד באופן תקין יש צורך בשיתוף פעולה של כל כך הרבה גורמים ומרכיבים. המסתורין שאופף את התהליך הזה, גדול עוד יותר מזה שכרוך בתפקוד הפיזי התקין של גוף האדם, והגורמים שעליהם לשתף פעולה עבור תפקוד המוח, מורכבים עוד יותר מאלו הנחוצים לתפקודו של שאר הגוף. הקב"ה הוא זה שמעניק לך את השפיות! העובדה שאתה זוכה להסתובב ברחוב כבן אדם מתורבת, ואינך ממלמל

אליו יתברך: "בבקשה! בבקשה! ונא אל תצריכנו! אנא, אל תעזבנו לדלות ועניות!"

אנשים בריאים-חולים

דוגמא נוספת: עומד לו יהודי, חסון ובריא, ומבקש: "והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו", וחושב על יהודים חולים השוכבים בבית החולים, במחלקה האונקולוגית. לא! הכוונה אליך!

"אליז!" הוא תמה. "חס ושלום! מה הקשר אלי? אני בריא ברוך ה'!"

כן, הכוונה אליך! הידעת שדי בתא אחד בודד שמתחיל להשתולל, וזהו - אתה גמור? מי גורם לכל התאים שבגופך לתפקד בצורה נורמלית? רק ה' יתברך! ברגע זה ממש הוא גורם לך להיות בריא!

ניסי המוח

אנשים אינם מבינים כמה מאות אלפי מצבים מורכבים מתחדשים בגופם מיד יום, שכל אחד מהם הוא נס של ממש! העובדה שאתה חי עכשיו - היא נס. הלא במוח ישנם נימים, כלי דם דקים ביותר, שבהם הדם זורם לאט לאט, חלקיק אחר חלקיק; הנימים דקים כל כך שהחלקיקים נאלצים לזרום בטור עורפי. והנה, עלינו לזכור שדם הוא חומר דביק וצמיגי. כיצד זה שנימי הדם הדקיקים אינם נסתמים על ידי הדם. אם דבר כזה יקרה חס ושלום, פירוש הדבר הוא שבץ מוחי מייד.

אבל הקב"ה דואג שהדם יישאר נוזלי, והדם ממשיך לזרום בעקביות דרך הנימים על אף דקותם. לעתים קורה ואחד הגופיפים כמעט נתקע בכלי הדם, ואז מגיע זה שמאחוריו ונותן לו דחיפה קלה, וכך הוא ממשיך לזרום. אה! הדרך פנויה! ניצלת!

בכל יום ויום אנחנו ניצלים! "על ניסיך שבכל יום עמנו". אנחנו חיים בניסים! ולכן אנחנו אומרים: "ברוך אתה ה'" - תודה לך ה', "רופא חולי עמו ישראל" - אתה הוא זה ששומר על בריאותנו. צריך לזעוק אל ה': אתה מרפא אותי! לא רק שאיני חולה, אלא אתה מרפא אותי בכל רגע ורגע.

תפילת בריאה

זהו שאומרת הגמרא במסכת שבת (לב, א): "לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה". "לעולם" פירושו

שלמדנו מספר תהילים. א' - שבכל פעם שאנחנו נופלים תחת איזה עול, זוהי הזדמנות עבורנו לזעוק אל ה' ולהשיג את השלימות שלשמה באנו לעולם. ב' - גם כאשר אנחנו מרגישים שלווים ובטוחים, למעשה אנחנו עומדים על שפת הסכנה, ורק הקב"ה הוא זה שסומך אותנו.

שאלה:

כיצד עלי להתמודד עם חמותי, אותה אני מגדירה כחמות קשה?

תשובה:

התשובה הטובה ביותר עבור שאלה זו היא: "וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ". הלא אין ספק שאם אכן חמותך היא קשה כעת, הרי שחלק מהקושי הזה נובע מקשיים הקשורים אליך - ובכל זאת את אוהבת את עצמך.

עליך לגרום אפוא לחמותך להרגיש תמיד שאת מחבבת אותה - כי כך את תרצי שכלתך תנהג כלפיך בעתיד. "מה דעלך סני לחברך לא תעביד" (שבת לא, א). עליך לזכור שיום אחד גם את תהיי חמות, והכלה שלך תשאל את אותן השאלות לגביך...

לכן עליך להתחיל לנצל את ההזדמנות שניתנה לך, ביחסין עם חמותך. להיות כלה זה בית ספר עבורך, כי כך תלמדי כיצד להיות חמות. אם תתני את ליבך לענין, תוכלי להכין את עצמך וללמוד מה **לא** לעשות לכלה שלך.

באופן כללי, צריך להתייחס לחמות בדרך ארץ רבה ביותר. כמובן שצריך להתייחס לכל אדם בדרך ארץ, אבל ביחס לחמותך עליך להשקיע מחשבה רבה. בכל פעם שהיא מעניקה לך עצות ללא שהתבקשה לעשות זאת, אל תתמרמרי על כך. אני לא אומר שעליך לעודד את זה; אל תלכי ותבקשי ממנה עצות - גם לא לשם נימוסין בעלמא - אלא אם כן אינך צופה סיכון שזה יגיע רחוק מדי. אבל אם היא מעצמה בחרה לייעץ לך, העמידי פנים שאת מקבלת את דבריה; אחר כך את יכולה לשכוח כליל מכל מה שהיא אמרה.

ואם היא מתרעמת על העובדה שאינך מתקשרת כדי להתייעץ עמה, אמצו לעצמך הנהגה לשלוח לה מתנות קטנות, לעתים קרובות. זכרי תמיד את יום הנישואין שלה, ומצאי הזדמנויות נוספות להעניק לה מתנות. ומדי פעם את יכולה לשאול את עצתה בנוגע לעניינים שאינם חשובים כל כך - כיצד לבשל מנה פלונית ואיך מכבסים בגד אלמוני. אבל את תאפשרי לה להתערב יותר מדי בענייניך.

לעצמך או צועק בקול גדול, צריכה לגרום לך לזעוק אל ה' ולומר: "ריבוננו של עולם, אנא ממך, אני רוצה להמשיך להיות שפוי בדעתי!"

להתפלל ולא להפסיק

וכך זה בכל התחומים. אתה זקוק להשי"ת לא רק כשאתה נמצא בצרות. אתה חי באמריקה - החוק עומד לצידך, המשטרה עומדת לצידך, הנשיא עומד לצידך - הכל אפס אפסים! אתה בכלל לא בטוח! עליך לזעוק אל ה' שזה ימשיך כך. "הוי מתפלל בשלומה של מלכות" (אבות ג, ב) - עלינו לזעוק אל ה' שאמריקה תמשיך להיות מדינה של שלום. מי יודע? מי יודע מה עלול להיות?

יש לך ילדים בבית, אתה בריא, וגם יש לך כסף? חיתנת ילדים? המשיך לזעוק אל ה' שהכל ימשיך כך בשלום. אתה נמצא מרחק נגיעה מלהיות מה"נופלים", ורק ה' הוא זה שסומך אותך.

ולכן האיש החכם, זה שיודע שהקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים משום שזוהי הדרך אל שלימות ההכרה המוחשית בהשי"ת, האיש הזה מודע לכך שהוא זקוק לה' בכל עת ובכל שעה. כמובן שהוא מנצל את הקושי שבו הוא נמצא, ומנצל כל לחץ שהקב"ה שולח אליו כדי לזעוק אל ה' ולקנות בנפשו הכרה חושית בה', שאותה הוא יקח עמו לעולם הבא. אבל הוא גם יודע שהוא תמיד נמצא במצב של צרה וצוקה, וכי הוא זקוק בכל עת להשי"ת שיתמוך בו. ולכן הוא זועק אליו ככל יכולתו, ובכך משיג עוד ועוד שלמות.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לזעוק אל הסומך

הקב"ה ייסר את יצחק ורבקה כדי ששיגו עוד שלימות, ובאמת זוהי התכלית של כל היסורים והלחץ - לקרב אותנו אל ה'. השבוע, בכל פעם שנאמר את הפסוק "סומך ה' לכל הנופלים", נעצור בלי נדר למשך חצי דקה, ונשנן את שני המבטים והיסודות